

Mictieklachten met urineretentie (voorheen Prostaathyperplasie): opioïden

715

Bron	Bewijs	Effect
ref. 1 Gedney J et al. Side-effects of epidural infusions of opioid bupivacaine mixtures. Anaesthesia 1998;53:1148-55.	studie n=160	Prospectieve, dubbelblinde en gerandomiseerde studie ter vergelijking van de bijwerkingen bij epidurale infusie. Patiënten (gem. 71 jaar, 73 kg.) kregen diamorfine (0,05 mg/ml), fentanyl (2,0 µg/ml), methadon (0,1 mg/ml), morfine (0,05 mg/ml) of pethidine (1,0 mg/ml) gecombineerd met bupivacaïne (0,0625% of 0,125%) bij heup- en knie vervangingen. Patiënten met urineretentie of incontinentie in de historie, of als er een bilaterale operatie werd uitgevoerd, werden pre-operatief gekatheteriseerd. Bij de patiënten die niet pre-operatief werden gekatheteriseerd was bij 71% van de patiënten post-operatieve katheterisatie nodig vanwege urineretentie. Bij patiënten die morfine (76%) kregen was dit significant vaker nodig dan bij patiënten die methadon (39%) of pethidine (35%) kregen. Ook bij diamorfine (64%) en fentanyl (53%) was katheterisatie nodig.
ref. 2 Wang J et al. Lowe-dose naloxone in the treatment of urinary retention during extradural fentanyl causes excessive reversal of analgesia. Br J Anaesth 1998;80:562-7.	studie n=30	Evaluatie van het effect van een lage dosering naloxon bij urineretentie ten gevolge van epidurale fentanyl. Patiënten kregen fentanyl (epidurale bolus van 0,1 ml/kg) of een combinatie van fentanyl (10 µg/ml) en bupivacaïne (0,1%), gevolgd door een infusie (0,1 ml/kg/h) als post-operatief analgeticum na een thorax-operatie. 9 patiënten (30%) die de volgende ochtend geen urine hadden geproduceerd kregen 'at random' naloxon (infusie 5 µg/kg/h, gedurende 1 uur) of een placebo. Het antagoneren van de analgesie trad snel op, terwijl de urine-productie niet op gang kwam tijdens of 1 uur na toediening van naloxon.
ref. 3 Stenseth R et al. Epidural morphine for postoperative pain: Experience with 1085 patients. Acta Anaesthesiol Scand 1985;29:148-56.	studie n=1085	Prospectieve studie naar het effect en de bijwerkingen van epidurale morfine (4-18 mg) als pijnbestrijding bij thorax-, buik-, urologische- en orthopedische operaties. Urineretentie trad op bij 42% van de patiënten, die nog niet gekatheteriseerd waren. De bijwerkingen traden onafhankelijk op van de dosis en van het soort operatie. Toediening van naloxon had geen effect op urineretentie, terwijl het soms wel doorbraakpijn (na de operatie) veroorzaakte.
ref. 4 Das UG et al. Bladder retention of urine as a result of continuous intravenous infusion of fentanyl: 2 case reports. Pediatrics 2001;108:1012-5.	casus n=2	Bij twee neonaten, (meisje 30 weken en jongetje 31 weken na conceptie, zonder aantoonbare anatomische defecten) trad urineretentie op door toediening van fentanyl (iv 3 µg/kg/h).
ref. 5 Drake MJ et al. Drug-induced bladder and urinary disorders. Drug Safety 1998;19:45-55.	review	Post-operatieve urineretentie door opioïden komt voor bij 6 tot 50% van de patiënten zonder klachten vooraf. Het mechanisme is onduidelijk. Opioïden kunnen urineretentie veroorzaken na parenterale toediening. Ze hebben verschillende effecten op glad spierweefsel maar mogelijk speelt de werking op het centraal zenuwstelsel ook een rol.
ref. 6 Registratiedossier (deel IB) Palladon (hydromorfon) 30-05-05 e.a.*1		<u>Waarschuwing:</u> verlaging te adviseren bij prostaathypertrofie.
ref. 7 Registratiedossier (deel IB) Pinadone Methadon (methadon) 03-01-02 e.a.*2		<u>Waarschuwing:</u> voorzichtigheid is geboden en lager gedoseerd moet worden bij prostaathypertrofie.
ref. 8 Registratiedossier (deel IB) OxyContin (oxycodon) 20-11-03 e.a.*3		<u>Waarschuwing:</u> voorzichtigheid is geboden bij prostaathypertrofie.

ref. 9 Registratiedossier (deel IB) Dipidolor (piritramide) 08-02-01 e.a. *4		CI: prostaathypertrofie.
---	--	--------------------------

*1 Registratiedossiers (deel IB) MS Contin (morphine) 21-05-03, Oramorph (morphine) 27-10-03 en Sevredol (morphine) 18-10-04.

*2 Registratiedossier (deel IB) Symoron (methadon) 03-08-04.

*3 Registratiedossiers (deel IB) Fortral (pentazocine) 07-11-03 en Oxynorm (oxycodon) 20-11-03.

*4 Registratiedossiers (deel IB) Pethidini PCH 15-08-94.

Opmerkingen:

- Registratiedossiers (deel IB) Rapifen (alfentanil) 08-02-04, Temgesic (buprenorfine) 31-03-03, Melrosom (codeïne) 11-01-05, Palfium (dextromoramide) 12-08-03, Depronol (dextropropoxyfeen) 21-06-99, Kapanol (morphine) 18-09-97, Ultiva (remifentanil) 04-08-04, Sufenta (sufentanil) 02-02-05, Tradonal (tramadol) 07-08-04, Tramagetic (tramadol) 03-04-04, Tramal (tramadol) 06-12-99 en Zaldiar (tramadol) 02-06-03 geven geen informatie.
- Lareb databank (www.lareb.nl) 13/03/2006: er zijn 17 meldingen van urineretentie ten gevolge van oraal opioïdengebruik in de periode 1988 – 2006. Deze meldingen betrof tramadol (n=13) en MS-Contin (n=4).

Risicofactoren	Hypertensie, diabetes mellitus, leeftijd (projectgroep).
Incidentie	-

	Contra-indicatie	Actie	Datum
Beslissing deskundigen	Ja	Ja	09-03-2006

Actie Balie	Bij eerste uitgifte: overleg met de apotheker. Bij vervolgitgifte: lever af en adviseer de patient om bij klachten van acute urineretentie (niet kunnen plassen bij een gevulde blaas, in combinatie met aandrang en pijn) contact op te nemen met de voorschrijver.
Actie Apotheker	Lever af en adviseer de patient om bij acute mictieklachten contact op te nemen met de voorschrijver. Bij optreden mictieklachten: adviseer de voorschrijver om in overweging te nemen of de behandeling veranderd dient te worden.
Actie Voorschrijver	Idem.
Actie Ziekenhuisapothek	Idem.